

İKTİSAT

PARA VE KREDİ SİYASETİ ALANINDAKİ SON GELİŞMELER (*)

Doç. Dr. Gürân ÇELEBİCAN

I. GİRİŞ :

28.II.1978 günlü Resmî Gazete'de yayınlanan 7/14687 sayılı Bakanlar Kurulu kararı,¹ ülkemizde izlenmekte olan kredi siyasetini büyük ölçüde etkileyebilecek bazı değişiklikleri uygulamaya koymuş bulunmaktadır. Sözü edilen değişiklikler,

- a) Genel kredi hacminin genişlemesini denetim altında tutma,
 - b) Bankalarca açılacak kredileri gelişmesi istenen kesimlere, iktisadî faaliyetlere ve gerice yörelere yönlendirme,
 - c) Tasarrufların banka mevduatına dönüşmesini, bugünkünden daha büyük ölçüde sağlama,
- amaçlarını gütmektedir .

Kısaca değinilen bu amaçlara ulaşabilmesi için 25.II.1978 günlü ve 7/14687 sayılı Bakanlar Kurulu kararname, bankaların,

- a) Topladıkları mevduata ve açtıkları kredilere uyguladıkları faiz oranlarını,
- b) 1211 sayılı yasanın 4. ve 40. maddeleri uyarınca T.C. Mer-

(*) Türkiye Ekonomi Kurumu'nda 10 Mart 1978 günü yapılan konuşma metni.

¹ 28.II.1978 günlü ve 16214 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan metindeki dizgi yanlışları, aynı gün ve aynı sayılı Resmî Gazete'nin «mükerrer nüshası»nda düzeltilmiştir.

kez Bankası'nda bulundurmak zorunda oldukları mevduat munzam karşılıkları oranlarını,

c) Taahhtlerine karşı bulundurmakla yükümlü oldukları umumî disponibilitenin asgarî oranını ve umumî disponibilitenin hesaplanma biçimini,

d) Mevduat munzam karşılıklarını T.C. Merkez Bankası'na süresi içinde yatırmazlarsa ödemek zorunda kalacakları cezaî faiz oranlarını,

yeniden saptamakta,

e) Geliştirilmesi istenen kesimlerde, borç alanlara ve borç veren bankalara, belirlenen oranlarda faiz iadesinde bulunmak yoluyla kredi maliyetlerini düşürmek üzere, T.C. Merkez Bankası'nda «Faiz Farkı İadesi Fonu» kurmaktadır. Ayrıca kararname, yurtdışındaki işçilerin kesin döviz satışı sonunda açtıracakları vâdeli tasarruf mevduatı hesaplarına daha yüksek faiz oranlarının uygulanmasını öngörmektedir. Kararnameye göre, yurtdışındaki işçilerin vâdeli mevduat hesaplarına uygulanacak daha yüksek faiz oranı ile genel faiz oranları arasındaki fark, T.C. Merkez Bankası'nda kurulan fondan ödenecektir.

Kredi siyasetinde yapılan değişikliği tam olarak saptayabilmek için «1978 yılı İthalât Rejimi Kararı»nı yürürlüğe koyan 7/14574 sayılı kararname², Maliye Bakanlığının 16.II.1978 günlü ve 16202 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan «Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 17 sayılı Karara İlişkin Tebliğ (Seri : I, No. 6/1)»i, yine Maliye Bakanlığının 1.III.1978 günlü 16215 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmış bulunan «20 Haziran 1973 tarih ve 7/6577 sayılı Kararnameye İlişkin Tebliğ»i de dikkate alınmalıdır.

II. YENİ DÜZENLEMENİN GETİRDİKLERİ :

Uygulamaya konulan yeni düzenlemeyi değerlendirmeye girişmeden önce, para ve kredi siyaseti alanında yapılan değişiklikleri kısaca gözden geçirmek yararlı olacaktır.

1. Mevduat Vadeleri ve Mevduata Uygulanacak Faiz Oranları :

1.X.1974 günü yürürlüğe giren ve 1.IV.1978'e dek uygulanan 7/8809 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenen faiz oranlarının

² 28.1.1978 günlü ve 16183 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

ve tasarruf mevduatı vâdelerinin hemen tümü yeni düzenlemeyle değiştirilmiştir. Böylece,

A. Resmî ve ticarî mevduata faiz verilmemesi kararlaştırılmıştır.

B. Üç aydan bir yıla kadar vâdeli mevduat dilimi, üç aydan altı aya ve altı aydan bir yıla kadar vâdeli mevduat olarak iki dilime ayrılmıştır.

C. İki yıldan uzun vâdeli mevduat dilimi, iki yıldan üç yıla ve üç yıldan dört yıla kadar vâdeli mevduat olarak iki ayrı dilimle sınırlandırılmış, dört yıldan uzun vâdeli mevduat ise faiz oranı serbestçe kararlaştırılacak mevduat olarak belirlenmiştir.³

D. T.C. Emekli Sandığı mevduatı, tasarruf mevduatı gibi işlem görecek mevduat (SSK, Bağ-Kur, kooperatifler mevduatı) arasına alınmıştır.

E. Vâdesiz tasarruf mevduatına uygulanacak faiz oranı değiştirilmemiş fakat vâdeli tasarruf mevduatının her dilimine verilecek faiz oranı önemli ölçüde yükseltilmiştir.

F. Yurtdışında çalışan işçilerin kesin döviz satışı yoluyla açtıracakları mevduat hesaplarına, vâdeye göre değişmek üzere, genel oranlardan % 4 ve % 5 fazlası ile faiz ödenmesi kararlaştırılmıştır.

2. Ödünç Para Verme İşlerinde Uygulanacak Faiz Oranları :

7/14687 sayılı kararname, yürürlükten kaldırılan 7/8809 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenen kredi faizi oranlarını genellikle yükseltmiş, ancak geliştirilmesi istenen kesimlere açılan kredilerde borç alana faiz iade edilmesi ilkesini getirmiştir. Böylece, bir yandan kredi talebi kısılmak, öbür yandan da krediler yönlendirilmek istenmiştir.

7/14687 sayılı kararnameyle :

A. Ödünç para verme işlerinde bankalarca uygulanacak en yüksek yıllık faiz oranı, mutlak olarak, % 4.5 arttırılarak % 16'ya çıkartılmıştır.

³ Türkiye Bankalar Birliği Yönetim Kurulu, 21.III.1978 günü aldığı bir «meslekî düzenleme kararı» ile dört yıl ve daha uzun vâdeli tasarruf mevduatına verilebilecek en yüksek faiz oranını % 22 olarak saptamıştır.

B. Orta ve uzun vâdeli kredilerden alınacak yıllık faizin oranı, % 2 yükseltilerek, % 16 olarak saptanmıştır.

C. T.C. Merkez Bankası'nca belirlenecek kısa vâdeli kredilere öncelik tanınması ilkesi getirilmiştir. Öncelikli kısa vâdeli kredilere uygulanacak faiz oranının % 14 olması kararlaştırılmıştır. T.C. Merkez Bankası, öncelik verdiği kısa vâdeli kredileri yayınladığı tebliğle belirlemiştir.⁴

D. T.C. Ziraat Bankası'nca kullanılan kısa, orta ve uzun vâdeli tarım kredileri ile T. Halk Bankası'nın küçük sanayicilere, sanatkâr ve esnafa, esnaf örgütlerine açtığı kısa, orta ve uzun vâdeli meslek kredilerine, 5389 sayılı yasa gereğince T.C. Ziraat Bankası'nın tahvil çıkarma yoluyla sağladığı gelirlere yararlanarak açtığı kredilere uygulanan faiz oranlarında değişiklik yapılmamıştır. Ancak, Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerine açılacak krediler, indirimli faiz oranından (% 10.5) yararlanacak tarımsal krediler kapsamına alınmıştır.

E. Beş yıldan uzun vâdeli kredilere uygulanacak faiz oranının banka ile borç alan arasında serbestçe kararlaştırılması ilkesi korunmuştur⁵.

F. Kalkınma ve yatırım bankalarınınca, yurtiçinde tahvil çıkarmak yoluyla sağlanacak en az beş yıl vâdeli kaynaklar kullanılarak açılacak kredilere, borç alanla borç veren arasında serbestçe kararlaştırılacak faiz oranının uygulanması kabul edilmiştir.

3. Borç Alanlara ve Kredi Açan Bankalara Geri Verilecek Faizin Oranları :

Daha önce de değinildiği gibi 7/14687 sayılı kararname, T.C. Merkez Bankası'nda «Faiz Farkı İadesi Fonu»nun kurulmasını öngörmektedir. Bu Fon'un gelirleri, ilke olarak, bankalarca açılacak kredilerden alınacak faizin kararnameyle belirlenmiş bölümlerinden oluşmaktadır. Ancak, bankaların faiz gelirlerinden alınacak fon payları toplamı yeterli düzeye ulaşamazsa, «Faiz Farkı İadesi Fonu»na Bütçe Yasası'nda yer alan «Selektif Kredi Fonu»ndan aktarma yapılması öngörülmüştür. Faiz Farkı İadesi Fonu, yurtdışında çalışan

⁴ «25.2.1978 tarih ve 7/14687 sayılı Kararnameye İlişkin Tebliğ — Faiz oranları sıra No: 1», 25.III.1978 günlü ve 16239 sayılı Resmî Gazete.

⁵ Türkiye Bankalar Birliği, yukarıda anılan kararı ile beş yıldan uzun vâdeli kredilerden alınabilecek en yüksek faiz oranını % 26 olarak belirlemiştir.

işçilerin kesin döviz satışı yoluyla açtacakları vâdeli tasarruflar mevduatı hesaplarında uygulanacak daha yüksek faiz oranları ile genel faiz oranları arasındaki farkı karşılamakta da kullanılacaktır. Fakat Fon'un asıl amacı, geliştirilmesi istenen kesimlerde, faaliyet kollarında, halka açık anonim ortaklık ve kooperatif gibi üretim birimlerinde, gerice yörelerde kredi maliyetini düşürmek üzere, borç alana belirlenen oranlarda faiz iadesidir.

7/14687 sayılı kararnamenin getirdiği yeni düzenlemeyle,

A. 1.III.1973 gününden beri uygulanmakta olan ve yalnız borç alana faiz farkı ödenmesini öngören 7/5822 sayılı «Faiz Farkı Ödenmesi Yapılmasına Dair Karar» yürürlükten kaldırılmış ve borç alana yanısıra kredi açan bankaya da faiz farkı ödenmesi kabul edilmiştir. Böylece, 1970'den 1.III.1973'e kadar uygulanan 7/1198 sayılı «Banka ve Müstakrizlere Faiz Farkı Yapılmasına Dair Karar»ın ilkelere dönülmüş olmaktadır. Ancak, borç alana yapılacak faiz farkı iadesi yeni kararnamede oldukça yüksek tutulmuştur.⁶

B. Gelişmesi istenen kesimlerin yanı başında, yıllık programlardaki tanımına uygun biçimde kurulmuş halka açık anonim ortaklıklar, kooperatifler ile yurt dışında çalışan işçilerce yapılacak yatırımlar da faiz iadesinden yararlandırılmıştır.

C. Gerice yörelerde yapılacak belirli nitelikteki yatırımlar söz konusu olduğunda, borç alana ödenecek faiz farkı oranı genel iade oranından % 2 daha yüksek olarak saptanmıştır.

D. Faiz farkı ödemesinden yararlanabilecek tarımsal ve meslekî krediler gerice yörelere açıldığında, küçük ve orta büyüklükteki işletmelere daha yüksek oranda faiz farkı iade edilmesi ilkesi getirilmiştir.

E. Uygulamadan kaldırılan 7/5822 sayılı kararnameyle faiz iadesinden yararlandırılan kısa vâdeli krediler, sanayi mamûlleri ihracına yönelik, ihracat kredilerini, kısa vâdeli tarım kredilerini, T. Halk Bankası'nca küçük sanayicilere ve sanatkârlara açılan kısa vâdeli meslekî kredileri kapsayacak biçimde genişletilmiştir.

4. Mevduat Munzam Karşılıkları ile İlgili Oranlar :

7/14687 sayılı Bakanlar Kurulu kararı, bankaların T.C. Merkez

⁶ T.C. Merkez Bankası, 14.IV.1978 günü ve 16259 sayılı Resmî Gazete'de yayınladığı «25.2.1978 tarih ve 7/14687 sayılı Kararnameye İlişkin Tebliğ — Faiz farkı iadesi sıra no : I» ile faiz farkı iadesinden yararlanacak kredi türlerine iki ekleme yapmış bulunmaktadır.

Bankası'nda tutmakla yükümlü oldukları mevduat munzam karşılıklarının oranlarını, 7.IX.1977 günlü ve 7/13929 sayılı kararnameyle belirlendiği gibi, vâdesiz ve bir yıla kadar vâdeli mevduatlar için % 35, bir yıldan uzun vâdeli mevduatlar içinse % 30 olarak saptamış, başka bir deyişle sözkonusu oranlarda bir değişiklik yapmamıştır. Ancak yeni kararname, desteklenmesini istediği bazı kesimlere ve iktisadî faaliyetlere verilecek kredileri açmakta kullanılacak mevduat için, oldukça ayrıntılandırılmış bir «tercihli munzam karşılık oranları sistemi» getirmiş bulunmaktadır. İlk kez 10.II.1973 günlü ve 7/5824 sayılı kararnameyle, mevduat kaynağının «kalkınma plânları yıllık programlarında veya teşvik kanunlarında belirtilecek sektörlerle orta vâdeli kredi» açmakta kullanılacak bölümü için % 20 oranında munzam karşılık tutulması öngörülmüş, 26.XI.1973 günlü ve 7/7471 sayılı kararnameyle aynı oranın uygulanması sürdürülmüştür. Belirli nitelikli orta vâdeli kredi açmakta kullanılacak mevduat için T.C. Merkez Bankası'na yatırılması gereken munzam karşılığın oranı 26.VIII.1974 günlü ve 7/8809 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile % 5'e, 28.V.1975 günlü 7/10058 sayılı kararnameyle de sıfıra indirilmiştir. 12.XII.1977 günlü ve 7/14311 sayılı kararnameyle de ayrıca T. Emlâk Kredi Bankası'nın konut kredilerinde kullandıracağı mevduatın karşılık oranı % 10 olarak saptanmıştır. Son olarak yürürlüğe giren 7/14687 sayılı kararname ise, orta ve uzun vâdeli olduğu kadar kısa vâdeli kredi açmakta kullanılacak mevduatları da tercihli munzam karşılık oranları sistemi kapsamına almış bulunmaktadır. Ayrıca bu kararname, beş gruba ayırdığı kesimlere ve iktisadî faaliyetlere kredi vermekte kullanılacak mevduatlar için ayrılması gerekli munzam karşılıklara yüzde sıfır ile % 20 arasında değişen oranların uygulanmasını kabul etmiştir. Kısaca açıklanan bu düzenleme, ülkemizde para ve kredi siyasetine ilişkin yeni bir yöntemin uygulaması olarak ilgi çekicidir. Hiç kuşkusuz, bu yöntemle başvurulmakla, banka kredilerinin öncelik tanınan kesimlere ve iktisadî faaliyetlere yönlendirilmesi amaçlanmıştır.

7/14687 sayılı Bakanlar Kurulu kararının mevduat munzam karşılıkları ile ilgili hükümlerini özetlemek gerekirse denilebilir ki,

A. 7.IX.1977 günü ve 7/13929 sayılı kararnameyle vâdesiz ve bir yıla kadar vâdeli mevduatta % 35, bir yıldan uzun vâdeli mevduatta % 30 olarak saptanan munzam karşılık oranlarında değişiklik yapılmamıştır.

B. Ülkemizdeki kredi siyasetini yeniden düzenleyen 7/14687 sayılı Bakanlar Kurulu kararının yürürlüğe girdiği günden sonra

bankaların mevduat kaynaklarında ortaya çıkacak artışın % 10'u kullanılarak «özel devlet iç istikraz tahvili» alındığında, T.C. Merkez Bankası'na yatırılması gereken munzam karşılıkların oranı, vâdesiz ve bir yıla kadar vâdeli mevduat için % 25, bir yıldan uzun vâdeli mevduat için ise % 20 olarak belirlenmiştir. «Özel devlet iç istikraz tahvilleri» kararnamede tanımlanmamış olmakla birlikte, bunların salt bankalara satılmak üzere çıkarılacak büyük tutarlı ve belki daha yüksek faizli tahviller olması olasılığı vardır. Devletin bankacılık sisteminden borçalma olanaklarının bu yolla güçlendirilmek istendiği düşünülebilir. Ancak yeni düzenleme, bir bakıma, eski uygulamaya göre önemlice sayılabilecek bir sınırlama getirmektedir. Gerçekten de, yeni kararnamenin yürürlükten kaldırdığı 21.VII.1977 günlü ve 7/12563 sayılı Bakanlar Kurulu kararı, bankaların «vâdeli veya vâdesiz mevduat kaynağından tahvil alımlarında kullanarak tahviller cüzdanında meydana getirecekleri artışlara tekabül eden miktarlar % 10 üzerinden munzam karşılığa tâbidir», hükmünü içermekteydi. Uygulamadan kalkan kararnamedeki % 10 oranının % 20 ve % 25'e çıkarılması, ayrıca düşük oranlı munzam karşılığın yalnız mevduat artışı ve bu artışın da % 10'u için geçerli kılınması bir sınırlamadır. Buna karşılık, eski kararnamedeki hüküm her çeşit tahvili kapsamına almakta,⁷ oysa, yeni kararnamedeki düşük munzam karşılık oranı ayırma olanağı yalnız özel devlet tahvilleri satın almakta kullanılacak mevduata tanınmaktadır. Öte yandan, yeni çıkarılan kararnamede 7/12563 sayılı kararnamenin aksine, bankalarca satın alınan tahvillerin tekrar satılması durumunda munzam karşılıkların genel oranlara yükseltilmesi hükmüne yer verilmemiş, «munzam karşılık tesis etme yükümlülüğü... % 10 oranı gerçekleştirilmediği oranda artar» denmekle yetinilmiştir.

C. Yukarda değinildiği gibi «tercihli munzam karşılık oranı» uygulaması 7/14687 sayılı kararnameyle genişletilmiştir. Daha önceki kararnamelerle, «yıllık programlarda veya teşvik kanunlarında belirtilecek sektörlerle kullanılacak olan orta ve uzun vâdeli yatırım ve tevsi kredilerine tahsis edilecek mevduat» ile «T. Emlâk Kredi Bankası'nın mevduat kaynağından konut kredilerine tahsis edilip kullanılabilecek miktara tekabül eden kısım» için kabul edilmiş olan indirimli munzam karşılık oranlarının bu kez ayrıca, «geriye yörelerde Genel Teşvik Tablosu'na dahil sektörlerle kullanılabilecek miktarda mevduatın tahsis edilmesi için» olarak belirlenmiştir.

⁷ Bununla birlikte, bankaların eski kararnamenin yürürlükte bulunduğu sırada satın aldıkları tahvillerin % 90'dan çoğunun Devlet tahvili olduğu görülmüştür.

cak her türlü orta ve uzun vâdeli yatırım ve yatırımla ilgili işletme kredilerine tahsis edilecek mevduat»a, «gerice yörelerde yerleşik özel ve tüzel kişilere kullanılacak her türlü kısa vâdeli tarımsal kredilere tahsis edilecek mevduat»a ve «küçük sanayici, sanatkâr, esnaf ve esnaf teşekkülleri kredilerine tahsis edilecek mevduat»a da yüzde sıfır ile yüzde yirmi arasında değişen büyüklüklerde uygulanması yoluna gidilmiştir.

5. Mevduat Munzam Karşılıkları ile İlgili Faiz Oranları :

Yeni düzenlemeyle mevduat munzam karşılıklarına ilişkin faiz oranları da yükseltilmiştir. Buna göre,

A. T.C. Merkez Bankası'nca mevduat munzam karşılıklarına ödenen faiz oranları % 0,5 arttırılarak, vâdesiz ve bir yıla kadar vâdeli mevduat için % 5, bir yıldan uzun vâdeli mevduat için % 8 olarak saptanmıştır.

B. Munzam karşılıklarını süresi içinde yatırmayan bankalardan alınacak cezaî faiz oranı değiştirilmemiş, vâdesiz ve bir yıla kadar vâdeli mevduat karşılıklarında % 11,5, bir yıldan uzun vâdeli mevduat karşılıklarında ise % 8.5 olarak bırakılmıştır. Bununla birlikte, cezaî faiz oranlarının zaman içinde, giderek ve önemli ölçüde, arttırıldığını belirtmek gerekir. Gerçekten de, vâdesiz ve bir yıla kadar vâdeli mevduat ile bir yıldan uzun vâdeli mevduata uygulanacak cezaî faiz oranları, 29.IX.1972 günlü ve 7/5091 sayılı Bakanlar Kurulu kararında % 5 ve % 2,5, 10.II.1973 günlü ve 7/5823 sayılı kararnamede % 4 ve % 1, 26.XI.1973 günlü ve 7/7471 sayılı Bakanlar Kurulu kararında % 4,75 ve % 1,75, 26.VIII.1974 günlü 7/8809 sayılı kararnamede % 7 ve % 4,7.IX.1977 günlü ve 7/13929 sayılı kararnamede ise % 11.5 ve % 8.5 olarak saptanmış bulunmaktaydı.

Munzam karşılıklara T.C. Merkez Bankası'nca uygulanan faiz oranları ile cezaî faiz oranlarının birleşik etkilerinin, bankaları T.C. Merkez Bankası'nın disiplinine daha büyük bir özenle uymağa zorlayacağı açıktır. Gerçekten de, munzam karşılıkları süresinde yatırmayan bankalar gerek vâdesiz (% 5 + % 11.5) gerekse vâdeli mevduatta (% 8 + % 8.5), % 16.5 oranında gayrisafi bir kayıpla karşılaşmış olacaktırlar. Başka bir deyişle, munzam karşılık yatırma yükümlülüğünü yerine getirmeyen bir banka vâdesiz ve bir yıla kadar vâdeli mevduatta net % 3.75 oranında faiz alamayacak, ayrıca % 11.5 oranında cezaî faiz ödeyecek ve böylece net % 15.25 oranında bir kayba uğrayacaktır; bankanın vâdeli mevduattaki faiz kaybı

net % 6, ödeyeceği cezaî faiz % 8.5, katlanmak zorunda olacağı net kayıp ise % 14.5 olacaktır. Böyle bir bankanın, munzam karşılık yatırma yükümlülüğünü göze alabilmesi için, yatırmadığı karşılıkları kredi olarak vererek en az yukardaki oranlarda net gelir elde etmesi olanağına sahip olması gerekir. Hiç kuşkusuz, cezaî faiz oranlarının zaman içinde artış göstermesi, kredilere uygulanan faiz oranlarındaki yükselişe ilintilidir. Kredi faiz oranları yükselirken cezaî faiz oranlarının düşük tutulması, bankaların munzam karşılıkları zamanında yatırma yükümlülüğüne özen göstermelerini bir ölçüde engelleyici etkiler yaratabilir.

6. Umumî Disponibilitenin Oranı ve Hesaplanma Biçimi :

1211 sayılı yasanın 4 üncü ve 40 ıncı maddelerine göre, bankaların taahhütlerine karşı bulunduracakları umumî disponibilitenin asgarî oranı» T.C. Merkez Bankası'nca saptanır. Ancak 7/14687 sayılı kararname çıkarılıncaya dek T.C. Merkez Bankası, bu konuda bir düzenleme yapma yoluna gitmemiştir. Söz konusu Bakanlar Kurulu kararının yayınlanmasından önceki dönemde, gerek umumî disponibilitenin hesaplanma biçimi gerekse oranı, varlığı bugün sona ermiş bulunan fakat bazı kararlarına 1211 sayılı yasanın geçici 7 noî maddesi uyarınca geçerlik tanınan «Banka Kredilerini Tanzim Komitesi»nin, 1.XII.1965 günlü ve 157 sayılı kararı ile değiştirdiği 29.IV.1959 günlü ve 48 sayılı kararına göre belirlenmiş bulunuyordu⁸. «Banka Kredilerini Tanzim Komitesi»nin 7/14687 sayılı kararnameyle yürürlükten kaldırılan kararı, bankaların taahhütlerine karşı bulunduracakları umumî disponibilitenin oranını % 10 olarak saptamıştır. Yeni düzenlemeyle umumî disponibilitenin oranı, bankaların topladıkları yurtiçi bankalararası mevduat dışındaki toplam mevduatlarına göre değişen büyüklüklerde belirlenmiştir. Umumî disponibilite oranı, yurtiçi bankalararası mevduat dışında kalan toplam mevduatı iki milyar ya da daha az olan bankalarda % 10, iki milyar liranın üstünde beş milyar liranın altında bulunan bankalarda % 12, beş milyar liranın üstünde olan bankalarda ise % 15 olarak saptanmıştır.

7/14687 sayılı kararname, umumî disponibilite hesaplanırken «disponibl» sayılacak değerler arasından bankaların tahviller cüzdanındaki Amortisman ve Kredi Sandığı tahvillerini (Devlet Yatırım Bankası tahvillerini) çıkarmış, buna karşılık, bankaların «yurt-

⁸ 48 sayılı karar 1.VIII.1959 günlü ve 10268 sayılı, 157 sayılı karar ise 31.XII.1965 günlü ve 12191 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

içi bankalararası mevduat» dışındaki toplam mevduatını «taahhüt» kabul etmiştir. Buna göre, umumî disponibilitenin hesaplanma biçiminde yapılan en büyük değişiklik, «taahhütler»in tanımında ortaya çıkmış bulunmaktadır. Yeni düzenlemeyle, «tediye emirleri», «tahakkuk etmiş vergi, resim ve harçlar», «gerçek ve tüzel kişilere olan vâdesiz borçlar» taahhüt kavramının dışında bırakılmıştır. Buna karşılık, «vâdeli mevduat», taahhütlerin bir bölümü sayılmıştır. 7/14687 sayılı kararname, Bankalar Yasası'nın 36. ncı maddesine göre bankalarca satın alınan «Devlet iç istikraz tahvilleri» gibi, daha önce sözü edilen «özel Devlet iç istikraz tahvilleri»ni de umumî disponibilitate hesabının dışında bırakmıştır.

7. T.C. Merkez Bankası'nın Reeskont ve Avans İşlemlerinde Uyguladığı Oranlar :

Ödünç para verme işlerinde uygulanmasına izin verilen en yüksek faiz oranları değiştirildiğinde, T. C. Merkez Bankası'nca reeskont ve avans işlemlerinde uygulanan faiz oranlarının da aynı yönde değiştirilmesi beklenen bir olaydır. Gerçekten de 1970, 1973 ve 1974 yıllarında gerek banka kredilerine gerekse T.C. Bankası'nın reeskont ve avans işlemlerine uygulanan faiz oranları aynı yönde değiştirilmiş ve aynı günde yürürlüğe konmuştur. 7/14687 sayılı kararnamenin yayınlanmasından sonra T.C. Merkez Bankası Banka Meclisi, 1211 sayılı yasanın 4/II/C ve 22/2 nci maddesine göre sahip olduğu yetkileri kullanmamıştır. Ancak, çok yakın bir gelecekte T.C. Merkez Bankası'nın reeskont ve avans işlemlerinde uygulanan faiz oranlarını yükseltmesi beklenmelidir⁹.

Ülkemizde genel reeskont oranları ve senet karşılığı avanslara uygulanan faiz oranları ile ödünç para verme işlerinde uygulanmasına izin verilen genel faiz oranı arasında % 2,5 dolayında bir farkın sürdürüldüğü yıllardan beri görülmektedir. Önümüzdeki günlerde yapılması beklenen değişikliğin aynı farkı koruyacağı düşünülürse, genel reeskont oranının ve senet karşılığı avanslara uygulanan faiz oranının % 9,5'e yükseltilmesi öngörülebilir. Bu öngörü gerçekleşirse, tıpkı mevduat ve kredi faizleri konusunda olduğu gibi, ülkemizin para ve kredi tarihindeki en yüksek yasal oranlara ulaşılmış olacaktır.

⁹ Bu yazı başılırken T.C. Merkez Bankası 22 IV.1978 günlü 16267 sayılı Resmî Gazete'de bir tebliğ yayınlayarak reeskont ve avans işleminde uygulanacak genel faiz oranını % 10; sanayi, tarım ve ihracat kredilerinde uygulanacak oranı ise % 9,5 olarak saptamıştır.

8. Dövizle Çevrilebilir Türk Lirası Mevduat Hesaplarına İlişkin Değişiklikler :

Para ve kredi siyaseti alanında ortaya çıkan son gelişmeler incelenirken, «Dövizle çevrilebilir Türk lirası mevduat hesapları»na ilişkin düzenlemede değişiklik yapan ve 16.II.1978 günlü Resmî Gazete'de yayınlanan Maliye Bakanlığı Tebliği'ne de değinmek gerekir. Maliye Bakanlığı'nın «Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 17 sayılı Karara İlişkin Tebliğ»i (Seri: I, No: 6/1), ülkemiz bankalarının son yıllarda önem kazanmış bir kaynağını sınırlayıcı etkiler yaratacak nitelikte olması dolayısıyla para ve kredi siyasetini ilgilendirmektedir. Öte yandan D.Ç.M. lerin kısıtlanması, yurtiçi para arzının artmasını denetim altında tutma çabalarına yardımcı olabilecek niteliktedir. Sözü edilen tebliğle getirilmiş bulunan ve 1.III.1978'den sonra geçerlik kazanan değişikliklerin belli başlıları aşağıda kısaca gösterilmiştir.

A. Yurtdışında oturan gerçek ve tüzel kişilerin herhangi bir koşula bağlı olmaksızın ve kaynak gösterme zorunda kalmaksızın D.Ç.M. hesabı açtırabilme olanağı kaldırılmış, D.Ç.M. hesabı açabilecekler,

a) «Yurtdışında çalışan işçiler, serbest meslek sahipleri, müstakil iş sahipleri, kendilerine Türkiye'den döviz gönderilmek suretiyle yurtdışında görev yapanlar» ve

b) Yurtdışında oturan gerçek ve tüzel kişiler, olarak sınırlandırılmıştır.

B. Bankaların, D.Ç.M. hesapları yoluyla yurtdışından sağladıkları kaynakları kullanarak ithalât finansmanı için kredi açmaları olanağı kaldırılmıştır.

C. Yurtdışında oturan gerçek ve tüzel kişiler adına açılacak D.Ç.M. hesaplarında en kısa vâde üç aydan bir yıla çıkarılmıştır.

D. Yurtdışında oturan gerçek ve tüzel kişiler adına 1.III.1978'den önce açılmış D.Ç.M. hesaplarından,

a) Vâdesi dolmamış olanların,

b) Vâdesi gelmiş fakat henüz kapanmamış olup en az bir yıllık süreyle uzatılmış bulunanların,

c) Vâdesi ileride dolacak olanlardan yine en az bir yıl süreyle uzatılacakların,

«kur garantisi»nden yararlanmaya devam edecekleri kabul edilmiş, ancak yurtdışında oturan gerçek ve tüzel kişiler adına 1.III.1978'den sonra açılacak D.Ç.M. hesapları kur garantisinin dışında bırakılmıştır¹⁰.

Bununla birlikte, sözü edilen tebliğin geçici 3 ncü maddesinden anlaşıldığına göre, bankalardaki D.Ç.M. hesaplarında 1.III.1978 günü bulunan tutarlara, «vâdesi geldiği halde henüz ödenmemiş olup en az bir yıl vâdeyle yenilenen hesaplar» tutarının eklenmesiyle bulunacak toplam içinde kalma koşuluyla, çekilecek dövizler yerine yurt dışında oturan gerçek ve tüzel kişiler adına yeni D.Ç.M. hesapları açılırsa bunlar kur garantisinden yararlanabilecektir. Başka bir deyişle tebliğ, bankalar için 1.III.1978 günündeki tutarları bir sınır saymış, bu sınıra dek açılacak yeni D.Ç.M. hesaplarını kur garantisinden yararlandırmış, sözkonusu sınırı aşan D.Ç.M. hesapları ise kur garantisinin dışında bırakılmıştır¹¹.

E. Maliye Bakanlığı'nın 16.II.1978 günü yayınlanan tebliğinden önceki düzenlemede 5 milyon dolardan az ve 2 yıldan kısa vâdeli olmayan yabancı bankalar mevduatı için tanınmış bulunan munzam karşılık ayırmama ayrıcalığı bu kez kaldırılmış, dövize çevrilebilir Türk lirası mevduat hesaplarının tümüne 1211 sayılı yasanın 40 ncü maddesi uyarınca belirlenecek munzam karşılık oranlarının uygulanacağı kararlaştırılmıştır.

9. Maliye Bakanlığı'nın 1.III.1978 günlü Tebliği ile Yapılan Değişiklikler :

Maliye Bakanlığı, 25.VIII.1973 günlü Resmî Gazete'de yayınlanmış bulunan 7/6577 sayılı ve 20.VI.1973 günlü kararnameye dayanarak, A.B.D. dolarının Türk lirası karşısındaki değerini yeniden saptamıştır. 1.III.1978 günlü Resmî Gazete'de yayınlanan Maliye Bakanlığı tebliğinde, para arzının büyüklüğünü etkileyecek hükümler yer almaktadır. Gerçekten de, Maliye Bakanlığı'nın tebliği ile,

A. Yürürlük günü olan 1.III.1978'den önce «karşılığı olan dö-

¹⁰ Maliye Bakanlığı, 25.IV.1978 günlü ve 16269 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan «Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 17 sayılı Karara İlişkin Seri : I No: 6/1 Tebliğe Ek Tebliği» ile, 25.IV.1978 gününden başlayarak yeniden açılacak ya da temdit edilerek hariçte mukim kişilere ait D.Ç.M. hesaplarına 28.II.1978 günü geçerli olan döviz alış kurularının uygulanmasını kararlaştırmıştır.

¹¹ Aynı görüş için bk. Oktay ERSOY : Dövize Çevrilebilir Mevduat Uygulanmasında Önemli Değişiklikler Yapıldı, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Mart 1978, cilt : XV sayı : 3, sh. 75-76.

vizleri satılmış olup, henüz fiilen ithal edilmemiş bulunan malların» gümrüklerden çekilebilmesi için, dövizlerin yeni satış fiyatları ile eski satış fiyatları arasındaki farkın yetkili bankalarca ithalâtçılardan alınarak T.C. Merkez Bankası'na 15 gün içinde yatırılması öngörülmüştür.

B. Tebliğin yürürlüğe girdiği 1.III.1978 gününden önce yapılmış ya da yapılacak ithalât karşılığı olarak bankalara yatırılmış ve T.C. Merkez Bankası'na aktarılmış, fakat henüz yurtdışına transfer edilmemiş bulunan döviz satış bedellerinin yeni döviz fiyatları ile hesaplanması, böylece bulunacak yeni tutarla eski tutar arasındaki farkın üç ay içinde ve eşit taksitlerle T.C. Merkez Bankası'na yatırılması kararlaştırılmıştır¹².

C. Döviz tutmağa yetkili bankaların, ellerindeki dövizlerin ve efektiflerin eski ve yeni alış fiyatları arasındaki farkı 15 gün içinde T.C. Merkez Bankası'na yatırmaları karara bağlanmıştır.

10. İthalât Rejimi Kararı ile Getirilmiş Bulunan Değişiklikler :

1978 yılı ithalât rejimi kararını yürürlüğe koyan 25.1.1978 günlü ve 7/14574 sayılı kararname de, «ithalâtda alınan nakdî teminat oranları»ndan bazılarını değiştirmiş ve böylece para arzını azaltıcı yönde etkiler yaratmış bulunmaktadır. Yeni ithalât rejiminde,

A. İthalâtdan önce alınan nakdî teminat oranlarının, I sayılı liberasyon listesinde yazılı mallar için % 10, II sayılı liberasyon listesinden yapılacak ithalât için % 5 arttırılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na konsolide edilen liberasyon listesinden yapılacak ithalâtda alınan teminat oranları da yine % 10 ve % 5 yükseltilmiştir.

B. İthalât Rejimi Kararı'nın getirdiği değişikliklerden doğabilecek sonuçların gerçek boyutlarını bulabilmek için 1.III.1978 gününden geçerli olmak üzere değiştirilen döviz alış ve satış fiyatlarını da gözönüne almak gerekir. Yatırılacak nakdî teminat, «istenen dövizin satış fiyatı esas alınarak hesaplanacak Türk lirası tutarına» kararnamede saptanan oranların uygulanmasıyle bulunacağından

¹² Maliye Bakanlığı 28.III.1978 günlü ve 16242 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 16/1 sayılı tebliği ile, «Ancak mal mukabili ödeme şekline göre fiilen ithal edilmiş olup bedelleri henüz transfer edilmemiş talepler karşılığı yatırılan Türk liralarnı ithalâtçılar saptanan yeni kur-lara göre 1.III.1978 tarihinden başlamak üzere on ay içerisinde aylık taksitlerle tamamlamak zorundadırlar» hükmünü getirerek ilk tebliğindeki süreleri, mal mukabili ithalât için uzatmıştır.

para arzındaki azalma, salt oranların yükseltilmesinden doğabilecek azalmadan daha fazla olacaktır.

III. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ :

Para ve kredi siyasetine ilişkin son gelişmeler, gerek ülke ekonomisi, gerekse bankacılık sistemi üzerinde önemli etkiler yaratabilecek niteliktedir. Öte yandan, faiz oranlarındaki artışların, bankacılık sistemi içinde yer alan değişik banka gruplarını farklı derecelerde etkilemesi beklenir.

1. Yeni Düzenlemenin Ülke Ekonomisi Bakımından Yaratabileceği Sonuçlar :

Para ve kredi siyasetini ilgilendirdiği ölçüde, Türkiye ekonomisinin çözüm bekleyen en önemli sorunlarının, fiyatlar genel düzeyindeki büyük oranlı yükselişin denetim altına alınması, ulusal tasarruflardaki artışın hızlandırılması, geliştirilmek istenen kesimlere ve iktisadi faaliyet alanlarına kredilerin daha etkin biçimde yönlendirilmesi olduğu söylenebilir. Sözü edilen sorunların, para ve kredi alanındaki yeni düzenlemeyle, bir ölçüde de olsa, çözülmek istendiği kuşkusuzdur. Elbette, bir önceki kesimde özetlenen değişikliklerin, kendilerinden beklenen sonuçları yaratmada ne derece başarılı olabilecekleri tartışmaya açıktır.

A. Faiz oranlarının değiştirilmesinden doğabilecek etkiler : Gerek ödünç para verme işlerinde uygulanacak yıllık faiz oranlarının, gerekse tasarruf mevduatına ödenecek faizin oranlarının yükseltilmesi, değişik etkiler meydana getirebileceğinden ayrı ayrı ele alınıp incelenmeğe elverişlidir.

a) Kredilerden alınacak faizin oranlarındaki artış : Hızlı fiyat yükselişlerinin ortaya çıktığı dönemlerde, Merkez Bankası'nın reeskont oranlarıyla avans işlemlerinde uyguladığı faiz oranlarının ve bunlara bağlı olarak kredilerden bankaların alacakları faizin oranlarının arttırılması, başvurulabilecek klâsik önlemlerden biridir. Ülkemizde zaman zaman bu yola gidildiği görülmektedir; örneğin 1970 ve 1974 yıllarında gerek reeskont ve avans işlemlerinde, gerekse bankaların ödünç para verme işlerinde uygulanan oranlar yükseltilmiştir. Fakat faiz oranlarının, 1978 yılında yapılan değişiklikler ölçüsünde artırılışı ülkemizde ilk kez görülmektedir. Gerçekten de ödünç para verme işlerinde alınacak en yüksek genel faiz oranında 1978 yılı düzenlemesiyle yapılan artış, oransal olarak,

% 39.13'dür; oysa, bir önceki değişiklikte bu artış yalnız % 9.52 idi. Türkiye gibi kredinin maliyetinden çok *elde edilebilirliğinin* önem taşıdığı ülkelerde bile bu denli bir artış, kredi talebini kısıcı etkiler yaratabilir. Yeni düzenlemenin kredi maliyetleri üzerindeki yükseltici etkisi, bazı kredi türleri örnek alınarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

	<u>Faiz</u>	<u>Komis.</u>	<u>Gider Vergisi</u>	(1) <u>Damga Vergisi</u>	(2) <u>Damga Vergisi</u>	<u>Toplam</u>
Açık kredi						
Eski	% 11.5	—	% 2.875	% 0.5	—	% 14.875
Yeni	% 16.0	—	% 4.0	% 0.5	—	% 20.5
İskonto						
Eski	% 11.5	—	% 2.875	—	% 2.0	% 16.375
Yeni	% 16.0	—	% 4.0	—	% 2.0	% 22.0
İştirâ						
Eski	% 11.5	% 1.6	% 3.275	—	% 2.0	% 18.375
Yeni	% 16.0	% 1.6	% 4.4	—	% 2.0	% 24.0
Senet karşılığı avans						
Eski	% 11.5	% 2.0	% 3.375	—	% 1.0	% 17.875
Yeni	% 16.0	% 2.0	% 4.5	—	% 1.0	% 23.5
Emtia karşılığı avans (3)						
Eski	% 11.5	% 1.0	% 3.125	% 0.5	—	% 16.125
Yeni	% 16.0	% 1.0	% 4.25	% 0.5	—	% 21.75
Orta vâdeli kredi (4)						
Eski	% 14.0	% 2.0	% 4.0	% 0.5	% 0.5	% 21.0
Yeni	% 16.0	% 2.0	% 4.0	% 0.5	% 0.5	% 23.5

- (1) Taahhütnamelelere yapıştırılan damga pulu.
- (2) Senetlere yapıştırılan damga pulu.
- (3) Emtia karşılığı avans işlemlerinde ekspentiz ücreti ve emtianın sigorta primi ile depo kira ve ücretlerini kredi alan ödemekte olup maliyete katılmamıştır.
- (4) 10.II.1973 günkü ve 7/5822 sayılı karamameye göre Genel Teşvik Tablosu'nda belirtilen kesimlere açılan orta vâdeli kredilere % 6 oranında faiz iade edildiğinden bu tür kredilerin borç alana maliyeti % 15'dir.

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı gibi, yeni düzenleme sonunda, orta vâdeli krediler dışında kalan kredilerin borç alana yüklediği maliyet, mutlak olarak % 5.625 artmış olmaktadır. Bu miktar, ülkemiz bakımından, alışılmışın çok üstüne çıkan bir yükseliştir. Fiyatlar genel düzeyinin son yıl içinde ortalama % 24.1, yıl sonları iti-

bariyle % 36.1 gibi, yine bu güne dek görülmemiş bir oranda arttığı ortamda, kredi maliyetlerinin bu ölçüde yükselmesinin kredi taleplerini büyük ölçüde kısımayaacağı haklı olarak ileri sürülebilir. Ancak, faiz oranlarında ortaya çıkan böylesine bir sıçramanın, kredi almak isteyenleri ruhsal yönden etkileyebileceği ve onların daha ihtiyatlı davranmalarını sağlayabileceği düşünülebilir. Kaldı ki, gerek para ve kredi siyasetine ilişkin olarak alınan öteki önlemler, gerekse toplam talebi kısmağa yönelik başka uygulamalar ile birlikte ele alınırsa, faiz oranlarındaki yükselişin, kredi talebi üzerinde oldukça etkili olabileceği ileri sürülebilir. Bununla birlikte, faiz oranlarındaki yükselmenin kredi talebini ne ölçüde kısacağını öngörme-olanağı hemen hemen yoktur.

Gerçekten de, ülkemizde kredi talebi ile kredilere uygulanan faiz oranları arasındaki işlevsel bağıntının nicel büyüklüğünü ortaya koymağa yönelik geniş kapsamlı ve derinlemesine incelemeler bugüne dek yapılamamıştır. Bu konuya ilişkin olarak son günlerde yayınlanan bir araştırmada banka kredilerine olan talep ile genel kredi faiz oranları arasında anlamlı bir ilişkinin saptanmadığı belirtilmektedir¹³. Anılan çalışma, genel kredi faiz oranları ve 1951-1973 döneminin yıl sonu rakamları kullanılarak yürütülmüş fakat, «kredi faiz oranları ile banka kredileri arasında bulunması gereken negatif ilişki»nin varlığı gözlenememiştir. Ulaşılan bu sonucu şaşırıcı saymamalıdır. Gerçekten de, faiz oranlarındaki yükselmenin kredi talebini azaltıcı etkisi, fiyatlar genel düzeyindeki artış hızına, kredi almak isteyenlerin iktisadî gidişe ilişkin beklentilerine, para ve kredi siyasetinin dışında kalan alanlarda alınan önlemlerin varlığına ve etkinlik derecesine bağlıdır. Ayrıca, yukarıda anılan çalışmada da belirtildiği gibi, yasal faiz oranlarının iktisadî faiz oranlarının¹⁴ çok altında saptanmış olması, kuramsal açıdan varolması gereken negatif ilişkinin gözlenememesinin önemli bir nedenidir. Bununla birlikte, faiz oranlarındaki son yükselişin, gerek mutlak gerekse oransal olarak olağanüstü sayılabilecek boyutlara eriştiğine ve böylece iktisadî faiz oranlarına biraz daha yaklaşılmış olduğuna, ayrıca ülkedeki para arzını ve genel talebi kısıcı öteki önlemlerin uygulamaya konulduğuna bakılarak, kredi talebi üzerinde oldukça etkili olabileceği sonucuna ulaşılabilir. Faiz oranlarındaki yükselmenin kredi talepleri üzerinde yaratacağı kısıcı et-

¹³ Gazi ERÇEL : Kredi ve Mevduat Faizleri, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Mart 1978, cilt : XV sayı : 3, s. 52-53.

¹⁴ Gürgân ÇELEBİCAN : Türkiye'de Uygulanan Faiz Siyaseti Üzerine, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, cilt : VIII sayı : 3, 1976, sh. 59.

kilerin büyüklüğü ne olursa olsun, Türkiye'nin koşullarına sahip ve yüksek oranlı bir enflasyon geçiren ülkelerde salt faiz oranlarının değiştirilmesiyle fiyatlar genel düzeyindeki hızlı artışın denetim altına alınamayacağı açıktır. Bununla birlikte, başvuru bu yolun uygulanan ve uygulanacak öteki önlemleri destekleyici etkiler yaratacağı söylenebilir. Öte yandan, yasal faiz oranlarını iktisadî faiz oranına yaklaştıran bir gelişme, ülkede kaynakların daha uygun dağılımını sağlayabilecek bir yöntem olarak olumlu karşılanmalıdır.

Bununla birlikte, faiz oranlarındaki son değişmelerin, her çeşit krediye olan talebi aynı ölçüde kısıcı etkiler yaratmayacağını, aslında yapılan yeni düzenlemenin bazı kesimlere ya da iktisadî faaliyet dallarına açılacak krediye karşı talebi azaltmayı öngörmediğini belirtmek gerekir. Gerçekten, 7/14687 sayılı kararnamede nitelikleri gösterilmiş bulunan orta ve uzun vâdeli kredileri alanlara % 5 (yatırımlar gerice yörelerde yapılırsa %7) faiz iade edilmesi yeni düzenlemeyle kabul olunmuştur. Buna göre, sözkonusu orta ve uzun vâdeli kredilerde maliyet % 18,5 (gerice yörelerde yapılacak yatırımlar için alınan kredilerde % 16,5) olmaktadır. Her ne kadar bu oranlar, eski düzenlemeyle belirlenen oranlardan (% 15 ve % 14) daha yüksekse de, genel faiz oranlarına göre çok daha küçük olduklarından, borç alacakların talepleri üzerinde belirgin bir etki yaratmayabilirler. Ayrıca, 7/14687 sayılı kararname faiz iadesinden yararlanabilecek faaliyet alanlarını daha geniş tutmuş bulunmaktadır. Bu alanlara açılan kredilere uygulanacak faiz oranı, iade sözkonusu olduğu için, eski düzenlemedekinden daha küçüktür. Öte yandan yeni düzenleme, ihracata ilişkin kısa vâdeli kredilerde maliyeti önemli ölçüde düşürmektedir. Gerçekten de, daha önce değinildiği gibi 7/14687 sayılı kararname, «T.C. Merkez Bankası tarafından öncelik verilen kısa vâdeli kredilerde» % 14 oranının uygulanmasını öngörmüştür. T.C. Merkez Bankası, 25.III.1978 günlü ve 16239 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan tebliğ ile öncelik verdiği kısa vâdeli kredileri belirlemiş ve bunlar arasına «ihracat-ihracata hazırlık» kredilerini de almış bulunmaktadır. Oysa, 7/14687 sayılı kararnameyle, borç alana ihracat kredilerinde % 4, «29.IV.1977 günlü ve 15923 sayılı tebliğ kapsamına giren» sınaî mamûl ihracına yönelik ihracat kredilerinde % 6 oranında faiz iade edilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece, sınaî mamûl ihracına yönelik ihracat kredilerinde maliyet, açık kredi sözkonusu olursa % 12, iskonto işlemi yapılırsa, % 13,5; öteki ihracat kredilerinde ise açık kredi işlemi sözkonusu

olduğunda % 14, iskonto işlemi yapılırsa % 15.5 düzeyinde oluşmaktadır.

Kredilere uygulanacak faiz oranlarında yeni düzenlemeyle yapılan bu farklılaşma, gelişmesi istenen kesimlere ve iktisadî faaliyetlere kredileri daha iyi yönlendirme bakımından oldukça etkili olabilir. Gerçekten de, yeni kararname hükümlerine göre, yönlendirilmek istenen kredilere uygulanacak faiz oranları ile genel faiz oranları arasındaki fark genişletildiğinden, bu tür kredilerin görelî maliyeti düşürülmüş olmaktadır; örneğin faiz iadesinden yararlanan orta ve uzun vâdeli kredilere uygulanan faiz oranı ile böyle bir olanaktan yararlanmayan kredilere uygulanan en düşük faiz oranı arasındaki fark eski düzenlemeye göre % 0.125 iken bu kez % 2'ye yükselmiştir. Öte yandan, T.C. Merkez Bankası'nın öncelik tanıdığı kısa vâdeli kredilerde borç alana olan maliyet % 2.5 gibi önlemlice bir oranda düşürülmüştür. Böylece, gelişmesi istenen kesimlerde ve iktisadî faaliyetlerde kredi talebi uyarılmış olmaktadır. Elbette, salt kredi talebinin uyarılmış olması, kredilerin istenen kesimlere yönlendirilmesi için yeterli değildir. Bankalar, gelişmesi istenen kesimlere açacakları kredilerden elde edecekleri faiz gelirini yeterli bulmazlarsa, kaynaklarını daha yüksek faiz geliri getiren öteki alanlara yöneltirler. Bunu önlemek üzere yeni düzenlemede bazı önlemler alınmıştır; şöyle ki;

i) Bankalar, % 16 faiz oranı uyguladıkları orta ve uzun vâdeli kredilerde faizin 1/6'sını, T.C. Merkez Bankası'nın öncelik verdiği kredilerde faizin 2/14'ünü, yine % 16 oranında faiz alınan öteki kredilerde faizin 1/4'ünü «Faiz Farkı İadesi Fonu»na yatırmakla yükümlü tutulmuşlardır. Orta ve uzun vâdeli kredilerin getirisi, öteki kredilerden alınacak faizden % 1 oranında yüksek olduğundan, bankaların kaynaklarını orta ve uzun vâdeli kredilere yöneltmeleri beklenir. Öbür yandan, Faiz Farkı İadesi katılma payları değişik oranlarda saptanarak bankaların orta ve uzun vâdeli olanlar dışında kalan kredilerden sağlayacakları gelirler eşitlenmiştir. Böylece, banka kaynaklarının, geliştirilmesine öncelik verilmeyen kesimlere ve iktisadî faaliyet alanlarına kayması önlenmiştir. Bir başka deyişle, öncelik verilmeyen kesimlere açılacak kredilere uygulanacak faiz oranı kısılarak, buna karşılık bankaların bu alanlara açacakları kredilerin getirisi öncelik tanınan alanlara verilen kredilerin faiz oranlarına eşitlenerek kaynakların istenmeyen yönere kayması önlenmeğe çalışılmıştır.

ii) Faiz iadesinden yararlandırılan —ihracat kredileri dışındaki— kredileri açan bankalara, Faiz Farkı İadesi Fonu'ndan, ge-

nellikle % 1 oranında, prim verilmesi yeni düzenlemeyle kabul edilmiş, böylece bankaların kaynaklarını geliştirilmesi istenen alanlara yönlendirmeleri amaçlanmıştır. Hiç kuşkusuz, bankalara yapılacak bu ödemenin önemlice bir bölümü, faiz iadesi işlemleri dolayısıyla ortaya çıkacak ek giderleri karşılayacaktır; yine de böyle bir ödemenin yapılması, bankaların öncelik verilen alanlara kredi açmakta çekingen davranmalarını önleyebilir. Kaldı ki, yapılan bu ödemenin bankaların bir ölçüde ek gelir sağlayabilecekleri düşünülebilir.

iii) Bankaların vâdeli ya da vâdesiz mevduatı kullanarak 7/14687 sayılı kararnamede belirtilen alanlara kredi açmaları halinde sıfırla % 20 oranında değişen oranlarda munzam karşılık yatırımları kabul edilmiştir. Bu tedbir, bankaların, belirli alanlarda kullanmaları koşuluyla, kaynaklarını artırmış olmaktadır. Dolayısıyla bankaların, gelişmesi istenen kesimlere ve iktisadî faaliyetlere eskisinden daha çok kaynak yöneltmeleri beklenebilir.

b) Mevduata ödenecek faiz oranlarındaki değişmeler : Daha önce değinildiği gibi yeni düzenlemeyle resmî ve ticarî mevduata faiz ödenmemesi kararlaştırılmış, buna karşılık, vâdeli tasarruf mevduatına uygulanan faiz oranları önemli ölçüde yükseltilmiştir. Resmî ve ticarî mevduata faiz verilmemesi kararının, bu tür mevduatın faiz değişmelerine karşı duyarlı olmadığı görüşüne dayandığı öne sürülebilir. Gerçekte de, resmî mevduatın faiz oranlarındaki değişmelere karşı esnek olduğunu gösterebilecek bir neden yoktur. Kuramsal açıdan ticarî mevduat için de aynı görüş ileri sürülebilir. Gerçekten de, 1970 yılının Eylül ayı başında bu tür mevduata uygulanan faiz oranı % 2'den % 1'e indirildiği halde 1971 ve 1972 yıllarındaki artış hızı daha önceki yıllardan çok daha büyük olmuştur. Aynı biçimde, 1973 yılı Mart ayında ticarî mevduata faiz ödenmemesi kararlaştırılmış olmasına karşın, 1973 yılında bu tür mevduatın artış hızı yalnız % 2 gerilemiş, ertesi yıl ise yükseliş göstermiştir. 1974 yılı Ekim ayında faiz oranı sıfırdan % 2'ye yükselmiş, ancak artış hızında bir değişme olmamıştır. Bu gözlemlere dayanarak ülkemizde resmî mevduat gibi ticarî mevduatın da faiz oranlarındaki değişmelere karşı esneklik göstermediği, bu tür mevduatın faiz oranı dışında kalan etkenlere bağlı bir gelişme yolu izlediği öne sürülebilir.

Yeni düzenlemeyle vâdeli tasarruf mevduatına ülkemizde bugüne dek görülmemiş ölçülerde yüksek faiz oranlarının uygulanmasının kararlaştırılması ise, bu tür mevduatın faiz oranlarındaki değişmeler karşısında belli bir esnekliğe sahip olduğu görüşüne da-

yanmaktadır. Hiç kuşkusuz, bankalarda kaynak maliyetinin yükseltilmesi, banka gelirlerinin azaltılması, hatta gelir dağılımının düzeltilmesi amacıyla bu yola gidildiğini ileri sürmek anlamsız olur.

Özellikle şiddetli bir enflasyon geçiren Türkiye gibi bir ülkede faiz oranlarının yükselmesi sonunda tasarrufların artması beklenebilir. Bununla birlikte, faiz oranlarının yükseltilmesi,

i) fiyat artışları dolayısıyla negatif bir değer kazanan faiz oranlarının yeniden pozitif bir değer kazanmasına yol açarsa tasarruf eğilimindeki zayıflamayı durdurabilir;

ii) alternatif maliyeti yükselttiği için, mevduattan başka biçimlerde tutulan tasarrufların bankacılık sistemine yönelmesini sağlayabilir;

iii) toplam mevduat içinde vâdesizden vâdeliye doğru bir kayma meydana getirebilir.

Vâdeli tasarruf mevduatına yeni düzenlemeyle uygulanması kararlaştırılan oranların, birinci sonucu doğurabilecek ölçüde yüksek olmadığı açıktır. Buna karşılık, 3 yıldan 4 yıla kadar vâdeli mevduata ödenen % 20 (net % 16), 4 yıl ve daha uzun vâdeli mevduata ödenecek % 22 (net % 17,6) oranındaki faiz, devlet tahvillerinin (net % 11) ve özel teşebbüs tahvillerinin (net % 14,4) getirisinden daha fazladır. Tahvil faizleri bugünkü düzeyinde tutulursa,¹⁵ mevduata ödenen faiz oranlarının yükseltilmesi dolayısıyla tasarrufların sermaye piyasasından bankalara doğru yönelmesi, bir ölçüde de olsa beklenebilir. Ayrıca, yükselen mevduat faizlerinin kişileri elde daha az nakit tutmaya yöneltebileceği düşünülebilir. Buna karşılık, enflasyondan korunmak için kişilerin taşınmaz mallara ve altına yatırdıkları tasarrufların, salt daha yüksek faiz geliri elde edebilmek üzere mevduata dönüştürüleceği umulmamalıdır. 1974 yılı sonlarında vâdeli tasarruf mevduatına verilen faizin oranlarındaki yükselişin sonuçlarına bakarak, yapılan son değişikliklerin vâdeli tasarruf mevduatının artış hızını çok büyük ölçüde etkilemeyeceği söylenebilir. Gerçekten de, 1975 yılındaki vâdeli mevduat artış hızı önemsiz sayılabilecek oranda yükselmiş, 1976 yılında ise artış hızı önemli ölçüde düşmüştür. Hiç kuşkusuz, salt yıllık artış hızına bakarak vâdeli mevduatın faiz oranlarındaki değişmelere

¹⁵ 1978 yılı Haziran ayı başında devlet tahvillerine uygulanan faiz oranı % 14'e yükseltilmiştir. Özel kesimin çıkardığı tahvillere ödenmesine izin verilen en yüksek faizin oranı da, 14.VI.1978 günlü ve 16316 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan T.C. Merkez Bankası tebliği ile % 21 olarak saptanmıştır.

karşı yeterince esnek olmadığını ileri sürmek doğru değildir. Enflasyonun şiddeti, geleceğe ilişkin beklentiler, para hacmindeki değişimler, alternatif plâsman biçimlerinin getirileri gibi pek çok etken, ters yönde etkiler meydana getirerek vâdeli tasarruf mevduatının faiz oranlarına karşı esnek olmadığı yolunda bir izlenim yaratabilir.

Vâdeli tasarruf mevduatına uygulanan faiz oranlarının yükseltilmesi, vâdesiz tasarruf mevduatından vâdeliye doğru bir kayma ve/veya vâdeli mevduat içindeki bazı vâde dilimlerinde toplanma yaratabilir. 1974 yılında yapılan değişiklikten sonra vâdesiz tasarruf mevduatının artış hızında bir düşme, toplam tasarruf mevduatı içinde vâdesiz tasarruf mevduatının kapsadığı yerin büyüklüğünde bir azalma ortaya çıkmamıştır. Aksine, gerek vâdesiz tasarruf mevduatının artış hızında, gerekse bu tür mevduatın toplam tasarruf mevduatı içindeki payında bir yükseliş görülmektedir. Buna karşılık, 1974 yılındaki düzenlemeden sonra 3-12 ay vâdeli ve iki yıldan uzun vâdeli mevduat dilimlerinde negatif bir artış hızı, 1-2 yıl mevduat diliminde ise olağanüstü (% 90) bir artış hızı ortaya çıkmıştır. Aynı değişikliklerden sonra «3-12 ay» ve «2 yıldan uzun» vâdeli mevduatın toplam tasarruf mevduatı içindeki paylarında çok belirgin bir düşüş, 1-2 yıl vâdeli mevduatın toplam tasarruf mevduatı içindeki payında ise çarpıcı bir artış meydana gelmiştir. Buna bakarak, öteki koşulların değişmediği varsayılırsa, faiz oranlarındaki değişmelerin tasarruf mevduatının vâdeli ve vâdesiz mevduat olarak bölünüşünü etkilemediği, fakat vâdeli mevduatın vâdeler arasındaki dağılımını değiştirdiği ileri sürülebilir. Mevduatın vâdeler arasındaki dağılımında tasarruf sahiplerinin bir yandan uygulanacak faiz oranından, öte yandan ise vâdenin uzunluğundan etkilendikleri söylenebilir. Öyle ki, tasarruf sahiplerinin daha büyük bir faiz geliri almanın yararı ile uzun bir süreye bağlanmanın sakıncası arasında bir denge kurmağa çalıştıklarını düşünmek çok yanlış görünmemektedir. Gerçekten de 1974 düzenlemesinden sonra en fazla yeğlenmiş olan dilim, 1-2 yıl vâdeli mevduattır. Uygulamada vâde, % 90-95 gibi bir oranda olmak üzere, vâde alt sınırın birkaç gün üstünde, deyim «bir yıl bir hafta» gibi, kararlaştırıldığından, tasarruf sahipleri asgarî süreyle bağlanıp çok daha yüksek faiz geliri sağlama olanağını bu yolla elde etmiş olmaktadır.

1951-1973 yılları arasındaki dönemi konu alan ve kısa bir süre önce yayımlanmış bulunan bir araştırma, ülkemizde,

i) vâdeli mevduata uygulanan faiz oranları ile vâdesiz tasarruf mevduatı arasında negatif,

ii) vâdeli tasarruf mevduatına uygulanan faiz oranları ile vâdeli tasarruf mevduatı arasında ise pozitif,

bir ilişkinin varolduğu sonucuna ulaşmıştır¹⁶. Sözü edilen araştırmaya göre vâdeli tasarruf mevduatına uygulanan faizde bir birimlik artış, vâdesiz tasarruf mevduatının 0,339 azalmasına, vâdeli tasarruf mevduatının ise 1,165 artmasına yol açabilmektedir. Araştırmada bu bulgu, «vâdeli tasarruf mevduatı faiz oranlarındaki artışın bireyleri, ellerinde bulunan vâdesiz mevduat dışındaki diğer fonları da vâdeli mevduat olarak bankalara yatırımağa yönelttiği şeklinde» yorumlanmaktadır¹⁷. Ulaştığı sonuçlar kısaca özetlenen araştırma, ilişkin olduğu dönemin geleceğe yönelik öngörüler yapmağa elvermeyecek ölçüde geride kalmış olması, kullandığı verilerin yetersizliği ve vâdeli tasarruf mevduatına uygulanacak faiz oranı olarak yalnız iki yıl ve daha uzun vâdeli mevduat faizini hesaba katması bakımlarından eleştiriye açıktır; zaten araştırmada da, ulaşılan sonuçların ileriye dönük öngörüler yapmak için kullanılması olasılığının zayıf olduğu belirtilmektedir¹⁸. Bununla birlikte, vâdeli tasarruf mevduatına uygulanacak faiz oranlarının çok büyük ölçüde arttırılmış olması, alınan öteki iktisadi önlemlerin enflasyon hızını kısıcı etkiler yaratacağı yolunda bir beklenti yaratabilmesi, yeni düzenlemenin özellikle vâdeli mevduat hacminde bir artış, büyük bir olasılıkla 1-2 yıl vâdeli dilimde önemli bir toplanma meydana getirmesine yol açabilir.

B. Dövizle çevrilebilir Türk lirası mevduat hesabına ilişkin düzenlemeden doğabilecek etkiler : Bilindiği gibi D.Ç.M. ler, bankalarımız için son yıllarda önemi gittikçe artan bir özel kaynak olmuştur. Yeni düzenleme, bu kaynağın büyüklüğünü, 1.III.1978 günü bankalarda bulunan D.Ç.M. ler toplamıyla sınırlandırmıştır. Her ne kadar, «kur garantisi»nden yararlanmama koşuluyla sözkonusu sınırı aşan tutarlarda D.Ç.M. girişine olanak tanınmışsa da, böyle bir olanaktan yoksun kalan dış kaynakların Türkiye'ye büyük ölçüde D.Ç.M. göndermeyecekleri düşünülebilir. Getirilen sınırlamanın, ülkemizde kredi genişlemesini, D.Ç.M. ile ilgili olduğu oranda, kısıtlayacağı bir gerçektir. Ayrıca D.Ç.M. kaynaklarından ithalât finansmanı için kredi verilmesinin yasaklanması, bu kay-

¹⁶ Gazi ERÇEL : Mevduat Hacmini Etkileyen Faktörler ve Türkiye'de Tasarruf Mevduatı - Faiz Oranları İlişkileri, Maliye Dergisi, No : 27 Mayıs-Haziran 1977, sh. 50.

¹⁷ y.a.g.m. sh. 53; Gazi ERÇEL : Kredi ve Mevduat Faizleri, sh. 53.

¹⁸ Gazi ERÇEL : Mevduat Hacmini Etkileyen Faktörler, sh. 54.

li bir önlemdir. Öte yandan, 5 milyon dolardan fazla ve 2 yıldan uzun vâdeli yabancı bankalar mevduatı için tanınmış bulunan munzam karşılık ayırmama ayrıcalığının yeni düzenlemeyle kaldırılmış olması da Türk bankalarının D.Ç.M. kaynağını daraltan bir başka önlemdir. Yapılan bu değişikliklerin, ekonomideki toplam talebin artmasını önlemeye ve bir ölçüde de azalmasına yardımcı olması beklenir. Aslında, D.Ç.M. girişlerinin denetim altına alınması, ekonomideki para arzının, izlenen iktisat siyasetinin amaçlarına ters düşecek biçimde artmasını önlemek bakımından da yararlıdır.

C. İthalâtda alınan nakdî teminat oranlarının yükseltilmesinden doğabilecek etkiler: 28.I.1978 günü yayınlanan yeni ithalât rejimiyle ithalâtdan önce alınan nakdî teminat oranlarının liberasyon listelerinde kayıtlı mallar için arttırılması, daha çok, ithalâtın kısılmasına ve spekülâtif amaçlı ithalâtın engellenmesine yönelik bir önlem olmakla birlikte yurtiçi para arzını azaltıcı etkiler yaratabilecek niteliktedir. Gerçekten, malların ithal süresi içinde yurda getirilişine dek nakdî teminatlar T.C. Merkez Bankası'ndaki bir hesapta tutulduğuna göre, bu miktarda para dolaşımından çekilmiş olmaktadır. Öte yandan, 28.I.1978 günü yürürlüğe giren 7/14574 sayılı kararnamenin, «teminat miktarları, bu teminatın yatırıldığı tarihteki döviz kurları üzerinden hesaplanır» hükmüne göre dolaşımından çekilecek para tutarı, teminat oranlarındaki yükselmenin gösterdiğinden daha çok olabilecektir. 1.III.1978 günü gerçekleştirilen kur ayarlamasıyla yabancı paraların Türk lirası karşılıkları arttırıldığından, gerek liberasyon listesindeki mallara uygulanacak daha yüksek oranlar, gerekse tahsisli ithal malları listesi ile anlaşmalı ülkeler listesine uygulanacak eski oranlar, bankalara yatırılacak nakdî teminatların toplamında bir fazlalık yaratacaktır. Elbette bu artış, ithalât taleplerinin 1.III.1978 gününden sonra yapılması durumunda ortaya çıkacaktır.

D. Devalüasyonun yaratabileceği etkiler: Daha önce değinildiği gibi Maliye Bakanlığı, A.B.D. dolarının Türk lirası karşısındaki değerini yeniden saptayan tebliğinde, 1.III.1978 gününden önce ithalât için satışı yapılmış fakat henüz yurtdışına transfer edilmiş dövizlerin yeni kurlar üzerinden değerlendirilmesini ve eski satış bedeli ile yeni satış bedeli arasındaki farkın T.C. Merkez Bankası'na yatırılmasını kararlaştırmış bulunmaktadır. Her ne kadar, daha sonraki bir tebliğ ile Maliye Bakanlığı farkların yatırıma stresini uzatmışsa da, ülkemizde transfer bekleyen ticarî borçların büyük bir tutara ulaştığı gözönüne alınırsa, bu karar gereğince do-

laşımından önemli miktarda paranın çekileceği açıktır. Öte yandan, yeni yapılacak ithalâtın döviz satış bedelleri, yeni kurlar üzerinden hesaplanarak T.C. Merkez Bankası'na yatırılacağından 1.III.1978 gününden sonra girişilecek ithalât işlemleri para arzında bir daralmaya yol açacaktır.

Görüldüğü üzere, yukarıda kısaca özetlenen önlemlerin hemen tümü ekonomideki para ve kredi hacmini daraltıcı yönde etkiler yaratabilecek niteliktedir. Ülkemizin içinde bulunduğu enflasyon koşullarında alınan bu önlemlerin yersizliğini ileri sürmek zordur. Bununla birlikte, alınan önlemlerin ekonomiye çok şiddetli bir fren etkisi yaratmasından kaygı duyulabilir. Ancak, para ve kredi alanındaki bu önlemlerin gelişen koşullara göre kısa aralıklarla gözden geçirilmesi ve gereken ölçüde değiştirilmesi, söz konusu kaygının gerçekleşmemesini sağlayabilecek bir yoldur. Öte yandan, döviz kurlarındaki değişimin ihracatı arttırması oranında yurtiçi talepte bir genişlemenin ortaya çıkacağı da gözden uzak tutulmamalıdır.

2. Yeni Düzenlemenin Bankacılık Sistemi Üzerinde Yaratabileceği Etkiler :

Gerek kredilere gerekse tasarruf mevduatına uygulanacak faiz oranlarının yükseltilmesi, bankacılık sisteminin gelir-gider dengesi üzerinde önemli etkiler yaratabilecek bir nitelik taşımaktadır. Gerçekten de yeni düzenleme, bir yandan bankacılık sisteminin gelirlerini, öbür yandan giderlerini arttırıcı değişimleri içermektedir. Gelir artışları gider artışlarından fazla olursa sistemin kârlılığı yükselecek, gider artışları gelir artışlarını aşarsa bankaların kârlılığı düşecektir. Bu kesimde sayısal bir öngörü yapma yoluna gidilmeyecek gelir ve giderleri arttırıcı yöndeki değişimlere değinmekle yetinilecektir.

A. Gelirleri arttırıcı değişimler: Bankaların açtıkları kredilere uygulanacak faiz oranlarının yükseltilmesi, sistemin gelirlerini arttıracaktır. Gerçekten, ülkemizdeki sürekli ve genel iktisadi koşullar, özellikle içinde bulunulan konjonktür durumu, bankaların kredi verilebilir fonlarının tümünü borç vermekte kullanmalarına olanak tanımaktadır. Yeni faiz oranları, bazı alanlardaki kredi talebini kısıcı etkiler yaratsa bile, başka alanlarda, özellikle faiz iadesi yapılacak kesimlerde kredi talebinin azalmamasına, belki artmasına yol açabilir. Dolayısıyla, kredilerden alınan faizin oranlarındaki yükselme bankaların gelirlerini arttırıcı etkiler yaratacaktır. Öte yandan, mevduat munzam karşılıklarına verilen faizin arttırılması

naktan açılacak kredileri yönlendirme bakımından alınmış önem- da bankaların gelirlerini arttıran bir değişikliktir. Üçüncü olarak, bankaların faiz iadesinden yararlandırılmaları, önemsiz bile sayıl- sa, banka gelirlerinin yükseltilmesine katkıda bulunacaktır. Son olarak, tercihli mevduat munzam karşılığı sistemi dolayısıyla ban- kacılık sisteminin, mevduat kaynağının bir bölümünü daha kârlı biçimde kullanabileceği gözden uzak tutulmamalıdır.

B. Giderleri arttırıcı değişmeler: Tasarruf mevduatına uygu- lanan faiz oranlarının yükseltilmiş olması, banka giderlerini çok önemli ölçüde arttıracak bir etkidir. Özellikle, vâdesiz mevduat- tan vâdeli mevduata doğru bir yönelme ortaya çıkarsa ve sözkonu- su yönelme oranında banka giderlerinin artış göstermesi beklen- melidir. Bankacılık sisteminin giderlerini arttıracak bir başka de- ğişiklik, T.C. Merkez Bankası'nın avans ve reeskont işlemlerine uy- guladığı faiz oranını yükseltmesidir. Bankaların giderlerini arttıra- cak bir etken de, yeni düzenlemeyle T.C. Emekli Sandığı mevduatı- nın tasarruf mevduatı gibi işlem görmesinin kararlaştırılmasıdır. 1977 yılı sonlarında üç milyar lira dolaylarında olan bu mevduat, resmî mevduata ödenen % 1 oranındaki faiz yerine, şimdi % 22'ye kadar değişen faiz oranlarından yararlanabilecektir. Bu mevduatın hemen tümünün üç banka arasında bölüştürüldüğü gözönüne alı- nırsa, yapılan değişikliğin sistemi değil, az sayıdaki bankayı ilgi- lendiren sonuçlar yaratabileceği görülür.

C. Giderleri azaltıcı değişmeler: Resmî ve ticarî mevduata fa- iz ödenmemesi yeni düzenlemeyle kararlaştırılmış bulunmaktadır. 31.1.1978 günü itibariyle konsolide mevduatın % 41'ini oluşturan resmî ve ticarî mevduata ödenmekte olan, sırasıyla % 1 ve % 2 oranındaki, faizin sıfıra indirilmesi bankacılık sistemi bakımından önemli oranda gider azaltıcı sonuçlar yaratacaktır.

3. Yeni Düzenlemenin Banka Türleri Üzerinde Yaratabileceği Etkiler :

Yeni düzenlemeyle yapılan değişikliklerin yaratacağı sonuçlar, hiç kuşkusuz, değişik özellikler taşıyan bankalar bakımından fark- lı yoğunlukta olabilecektir. Gerçekten de, ülkemizde bankalar, mev- duat kaynaklarının resmî ve ticarî mevduat ile tasarruf mevduatı arasındaki bölünümü bakımından önemli ayrılıklar göstermekte- dir. Özel yasalarla kurulmuş bankalarda resmî mevduat toplam mevduat içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu bankalar, topladık- ları ticarî mevduat da gözönüne alınır, gider azaltıcı etkilerden

büyük ölçüde yararlanabileceklerdir. Yerel ve yabancı bankaların dışında kalan ticaret bankaları da yine resmî ve ticarî mevduata faiz ödenmemesi dolayısıyla gider azaltıcı etkilerden yararlanabilecek durumdadırlar. Buna karşılık, çok az resmî mevduat toplayabilen, daha çok tasarruf mevduat kaynağından yararlanan yerel ve yabancı bankaların giderlerindeki azalma çok önemsiz olacaktır. Sonuç olarak, yeni düzenlemenin değişik bankaları farklı ölçülerde etkileyeceği söylenebilir.